ئاماژەیەك لەمەڕ گەشەی كوردستان لە ڕێڕەوی مێژوودا

هەواڵنامەی کتێب

نووسینی: شەهید ڕەئووف كامل ئاكرەیی

وەرگێڕانی: ستران عبدالله

هەواڵنامەی کتێب

سوپاس و پێزانین بو کومپیوتەری روژنامەی
کوردستانی نوێ کە ئەرکی پیت چنینی ئەم ئامیلکەیەی
خستە ئەستوی خوی .

شەهیدی سەرکردە مامۆستا:
ڕەئوف کامل ئاکرەیی

هەواڵنامەی کتێب

ئاخافتنێکی پێویست

ئەم نامیلکە خنجیلانەی لەبەردەستاندایە، بریتی یە لەیەکێ لە وتارەکانی شەهیدی نەمر هەڤاڵ رەئوف کامل ئاکرەیی کەئەندامی کۆمیتەی رابەرایەتی رێکخراوی تێکۆشانی رەنجدەرانی کوردستان و یەکێ لە رابەرانی بزوتنەوەی خوێندکارانی کوردستانی خواروو بوو. هەروەک رۆڵێکی جوامێرانەو پێشرەوانەی هەبووە لە یەکێتی قوتابیانی کوردستان تا ساڵی ١٩٧٤و یەکێ بوو لە دامەزرێنەرانی یەکێتی خوێندکارانی شۆرشگێری کوردستان لە ساڵی ١٩٧٦دا. کەئەو دوو بزووتنەوەیە هەر یەکەیان لەسەردەمی خۆی رۆڵێکی بەرچاویان هەبووە لە تێکۆشانی خوێندکاران بەتایبەتی و بزوتنەوەی رزگاریخوازی نیشتمانی لە کوردستانی خواروودا بەگشتی.

ئەوەی راستی بێت ئەم وتارە مانگێک بەرلەشەهید بوونی هەڤاڵ رەئوف بەو ئامانجەی کە لە رۆژنامە ساواکەی رێگای رەنجدەران‌دا بلاو بکرێتەوە، نووسراوە. ئەوەبوو لەسەر هەندێ هۆی تەکنیکی دواخرا بۆ ژمارەکانی داهاتوو. بەلاّ، بەهۆی تیرۆرکردنی جەستەی پاکی لە پاش ژمارە دووی (رێگای رەنجدەران) لەلایەن داردەستی بێگانەو دوژمنی چینایەتیمان نەتوانرا بەهیوای خۆی بگات.

تیرۆریستان خەیاڵیان خاوبوو کەوایان دانا بە تیرۆرکردنی هەڤاڵ رەئوف رێگا بۆ تیرۆرکردنی بیری بلێسەداری پێشکەوتوخوازی لە کوردستاندا خۆش دەبێت.

هەواڵنامەی کتێب

بەلام بایزانن رێبازەکەی هەڤاڵ رەئوف هەر بەردەوام
ەبێت هەتا بەدوا ئامانجی خۆی دەکات.
ئێمەش لە پێناوی زیندوکردنەوەو بیرەوەری ئەو سەرکردە
خاوەن بیرو باوەڕەو هەڵوێست شۆڕشگێڕانەدا هەستاین
ەبڵاوکردنەوەی ئەو وتارە لەشێوەی ئامیلکەیەکی خنجیلانە
ەزمانی عەرەبی وەکو یەکەم بڵاوکراوەی رۆشنبیری سیاسی
ێکخراوی خوێندکاران و لاوانی شۆڕشگێڕی کوردستان و
دوایی لەلایەن بەڕێز کاك (ستران عبد الله)وە خۆی وتەنی
وەکو وەفاداریەك بۆ شەهید رەئوف وەرگێڕدرایە سەر زمانی
کوردی و لەژمارەکانی (٧٠٧_٧٠٨_٧٠٩)ی کوردستانی نوێ
بڵاوکرایەوە ئێستاش ئێمە وەکو ئەمەکداریەك بۆ
یادی ئەو شەهیدە هەمان بابەتی وەرگێڕاو لەشێوەی
ئامیلکەیەك دەخەینە بەردەستی خوێنەرانی زمانی کوردی
بەهیوای ئەوەی خزمەتێکمان بەگەل و نیشتمان کردبێت.

رێکخراوی خوێندکاران و
لاوانی شۆڕشگێڕی کوردستان

هەڵوەستەیەک

بەرێکەوت لەیەکەمین دیدار لەگەڵ شەهید (رەئوف)دا گفتوگۆکان بەرەو شێوازو سروشتی پێکهاتەی ئابووری کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵگەی کوردستاندا ئاراستە بوون. لەبیرم ئەو هەمیشە تەئنانەت لەمەسەلە ئابووری یەکانیشدا ئاخاوتنەکانی بەلای سیاسەتدا دەشکاندەوە. روونتر بڵێ رەوشی فۆرماسیۆنی ئابووری کوردستانی بەدرێژایی مێژو لەروانگەیەکی سیاسی یەوە شی دەکردەوە. ئەویش روانگەی کوردستانی بوون بوو.

هەواڵنامەی کتێب

هەڵبەتە لەگفتوگۆکاندا. وێرای جیاوازی بۆچوونەکا، ئەوانەی لەگەڵ دەدوان لەهاوتەمەنەکانی ئێمە بەلام بەچەر ئەزموون و تیژی لەزادەی رۆشنبیری دا یەکلاکردنەوەی هەمیشە بەقازانجی (رەئوفی) شەهید کۆتاییان پێ دەهات. هەرواش زیاتر جڵەوی حیوار لەدەرەنجامدا دەکەوتە دەست ئەو. سەرباری ئەوەش گیانی سەرکوتی فیکر دواشت بوو کە دەشیا بەهزری ئەودا تێپەری با. هەر لەمیا رەتکردنەوەی سەرکوتی فیکری دا. بەرێزەوە لەروانینەکا خەڵکی دیکەی دەروانی کە قسەش بهاتبایە سەر بوو ئامرازی دیکە بۆ شی کردنەوەی پێکهاتەی ئابوو کۆمەڵایەتی لەکوردستاندا و لەوانەش شێوازی بەرهەم هێنا ئاسیایی. ئەوا بەتەوازعەوە دەیگوت با لەم بوارەشدا ج لەئامرازە کلاسیکی یەکان تۆژینەوە لەئامرازو دیـ بۆچوونەکانی دیکەش دا بکرێ.

لەرێزگرتنی فیکری بەرامبەرو حزبی بەرامبەردا دەیگوت: (هەموو حزب‌و گروپەکان پێکەوە دۆستی قۆناغی رزگاری نیشتمانین!) ئێمەش بە ئاخاوتنێکی زەردەخەنە ئامێزەوە دەمانگوت: هیواداریین ئەم قۆناغی رزگاری‌یە زۆر بخایەنێ، بۆئەوەی هەمیشە دۆست بین!

بەڵام زووتر لەوەی چاوەروان دەکرا، بگرە لەدەسپێکی کار لەقۆناغی رزگاری‌دا، شەهید (رەئوف) هەڤاڵانی خۆی لەگشت حزب‌و گروپ‌و روانینە فیکری‌یەکان، بەجێهێشت. لەراستی‌دا ئەوانەی کە ئەم شەهیدی قەڵەمە لەدوا بەشەکانی ئامیلکەکەیدا پەردە لەسەر پێکەی کۆنەپارێزانەیان لەبزاڤی نیشتمانی‌دا، رادەماڵێ، ئەوانە چاویان بەرایی نەدەهات، لەوە زیاتر ئەم دۆستە بزێوەی قۆناغی رزگاری نیشتمانی قبوڵ بکەن، هەربۆیەش بەخەیاڵ پێچانەوەی گیانی تۆژینەوەی زانستی‌و عەقڵ داهێنەرانە تیرۆریان کرد، ئەوەندەی پەیوەست بێ بەمەیدانی لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی‌یەوە ئەوا رەنگە پێداچوونەوە بەئاقاری پێکهاتەو ناسینەوەی ژیان‌و چالاکی ئابووری لەچاخە رابردووەکانی مێژوومان‌و ئینجاش بەرەپێدانی ئەوەی لەم بوارەدا کراوە، بەم لێکۆڵینەوەی کە ئێستا لەبەردەست دایە، باشترین گەواهی ئەوەبێ کە تیرۆرکردنی توخمە بزێوەکانی جوولانەوەی مێژوو هەگیز بەر بەپێشڤەچوونی ئەو جوولانەوەیە ناگرێ، بام ماوەیەکیش دوای بخات!

سڵاو لەگیانی رەوانی مامۆستای شەهید

وەرگێڕ ١٩٩٤/٧/٧

هەولێر - پێنج‌شەممە

پێشەکی :

تا ئێستا بەشێوەیەکی زانستیانە، ئاخافتن لەسەر مێژووی کوردستان نەکراوە، بەتایبەت لەباری پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی- ئابووری- سیاسی یەوە، ئەمەش کێماسیەکی گەورەیەو کار لەتێکڕای ئەو شیکردنەوانە دەکات کەپەیوەستن بەدۆخە ئابووری و کۆمەلایەتی و سیاسی و کەلتووری یەکەی کوردستانەوە، ویڕای ئەوەش کار دەکاتە سەر تێگەیشتنی گەلێک لایەنی دیکەی دۆخی هەنوکەیی و هەر لەوێوەش لەسەر ڕۆشنکردنەوەی ئاسۆکانی داهاتوو. بۆیەش ئامازەیەکی بەپەلە لەمەڕ گەشەسەندنی کوردستان لەڕێرەوی مێژوودا دەخەینە ڕوو، تاکو بیبێتە کلیلێک بۆ لێکۆڵینەوەو تۆژینەوەکەلێکی تر کە بەتەنیا ئارمانجی شیکردنەوەی ئەوە نەبێ کەبووەو ئەوە نەبێ کەهەیە، بەڵکو نیازی ئەوەی هەبێ کەبکاتە دیاری کردنی هۆیە ڕاستەقینەکانی هەموو ئەو دۆخەو کێشمەکێشانەی کە هەیە بەمەبەستی گەیشتن بەڕێگا چارەیەک یان نەهێشتنی دژواری یەکان.

بەڕاشکاویش دەیلێین کەمەبەستمان لەم جۆرە لێکۆڵینەوەو تۆژینەوانە، چ ئەوانەی ئابووری، کۆمەلایەتی، یان مێژوویین- هاریکاری و بەشداری کردنە لەچالاکی سیاسی دا.

دەرکەوتنی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی و قۆناغی کۆمۆنەیی

پێش ملیۆنان ساڵ و بەدرێژایی چەندین قۆناغی مێژوویی دوور خایەن، بەچەی مرۆڤ فێری کاربووەو ئامرازەکانی ئامادەکردووەو هۆشیاری و بیرکردنەوەی خەملیوە. ئاواش جیابوونەوە لەجیهانی ئاژەڵ رووی داوەو دەست پێکردن بەبەرهەم هێنانی سامانە ماتیپالیەکان بنچینەی پێکهاتن و پەرەسەندنی کۆمەلگای مرۆڤایەتی بووە.

کوردستان و هەندێك لەناوچەکانی لای رۆژهەلات و باشووریشی لەگەڵدا، هەر بەراستی لانکی مرۆڤایەتی بوون، چونکە لەکۆنترین چاخەکانەوە مرۆڤ نشین بوونە تاوەکو «نیاندرتال» و «کرۆمانیۆن»، کە پاشماوەی ئێسك و پرۆسکەکان و ئامرازەکانی کارکردنیان. لەئەشکەوتەکانی کوردستان دۆزرانەوە.

شوێنەوارەکان ئەوە نیشان دەدەن کەئامرازەکانی کارکردن لەچاخی بەردینی کۆنەوە بەکاوەخۆ گەشەیان دەکرد، مرۆڤیش لەرێگای کۆکردنەوەی خۆراك و راوکردنەوە دەژیاو دۆزینەوەی ئاگریش رۆڵێکی گرنگی بینی لەژیانیدا و گەلێك گەواهی لیبراوانە هەیە لەمەڕ دەرکەوتنی ئایدیای خورافی کەگوزارشتی لەململانێی سروشت دەکرد و بەرایی یەك بووە بۆ دەرکەوتنی ئاین لەکوردستاندا.

لەچاخی بەردینی ناوەڕاستدا ئامێرەکانی کارکردن گەلێك بەرەو پێشقەچوون و لەچاخی بەردینی نوێشدا ئەوا پێشکەوتنەکە لەوە زۆرتر بوو و بەرداشی بەردینی هەبووەو

ئەو وێنەو نەخشانە بینرانەوە کەدەربڕی دەرکەوتنی چەمک کەلێکی رۆشنی (ئاینی) ین

وێجا لەئاکامی زێدەبوونی بەرهەمی کارو پەرە ئەستاندنی هێزەکانی بەرهەمهێنان. لەئاکامی ئەوەدا. هەر کۆمیونەو دابەشی چەندین خێزانی جیاجیا بوو. لەهەمان کاتیشدا خێڵ کۆمیونەکان لەتیرە کەلێک کوبوونەوە کەسەرۆکەکانیان (بەشێوەیەکی دیموکراتیانە) هەلبژێردرابوون. هاوکات لەگەڵ ئەوەشدا نیشتەجێ بوون و نیمچە جیگیربوونیش دەستی پێکرد.

بەم پێیەش کوردستان زێدەی یەکەمین کۆمەلە فیدراسیۆنی نیشتەجێی ناوچە رووەکی یەکان بووەو هەروەکو گەواهی یەکان نیشانی دەدات: (کار لەکوردستاندا و بەشێوەیەکی بەرچاوتر لەشایندەریدا. تیشکێکی رۆشنتر لەمەڕ بەرایی موتربەکردنێکی سەرەتایی دەخاتە روو تۆژینەوە (کاربۆ- رادیۆیی یەکان) هێمای ئەوەن کەهەزارەی نۆیەمی پ. ز رویان داوە) (۱). لەلایەکی دیکەشەوە زانستی شوێنەوار ئەوە دەچەسپێنێ کە کۆنترین گوندی دۆزراوە لەکوردستاندایە. ئەویش گوندی (نمریك)ە کە لەنێوان دهۆك و مووسلە (۲). هەروەها گوندی (چەرمۆ) کەکەوتۆتە نێوان کەرکوك و سلێمانی یەوەو نزیکی چەمچەماڵەو ئەمەش مانای پەرینەوەیە بۆ خۆبژێوی.

ماڵیکردنی ئاژەڵەکان و دۆزینەوەی کشتوکاڵ لەکاتێکی لێك نزیکیدا روویان داو کوردستان یەکەمین ناوچەیە لەجیهاندا کەکشتوکاڵ ناسیین و هۆزە کۆچەرەکان لەهۆزە کشتوکاڵی یەکان جیابوونەوەو ئەمەش سەرەتای شۆڕشێکی مەزن بوو چونکە (کشتوکاڵ و ئاژەڵداری بەگرنگترین

دۆزراوەکانی مێژووی مرۆڤایەتی دادەنرێ) (٣) وئەمەش مانای هاتنەبوونی پەرەسەندنێکی مەزن دەگەیەنێ لەهێزەکانی بەرهەم هێناندا و هاوکات لەگەڵ ئەوەش پێشکەوتن لەهەردوو بواری هونەرو ئاین روویاندا، لەکوردستان بەشێوەی (هەڵپەرکێ و سەما) گوزارشت لەئاکارە ئاینیی و ئەریتەکانی پەرستن کرا (٤)، پێشکەوتن لەبەرهەمهێنانی ئامرازە کانزایی یەکان لەمس و برۆنز و تەنەکەو ئاسندا. لەهەزارەی شەشەمەوە تاوەکو هەزارەی چوارەم، بەردەوام بوو، ئەوە بوو شێوازەکانی ئاوەڕو بینرایەوەو زەوی یەکان دابەش بوونە سەر (دێمەکارو بەرئاوی) و قاپ و قاچاخ هاتە بوون و هونەری کوزە دروستکردن پێشکەوت و کارەکانی هەڵکۆڵین بڵاوبوونەوە، لەو قۆناغەشدا هەندێک یەکێتی بۆ ئەو هۆزانە پێک هات کەلەمافەکاندا یەکسان بوون و ئەمەش شێوەی سەرەتایی بوو بۆ پەرینەوە لەداهاتوودا بەرەو پێکهێنانی دەوڵەت (٥) . بنچینەی خاوەنداریتی، خاوەنداریتی هۆز بووە کەلەچەشنی قەوارەی ئابووری- کۆمەلایەتی بووەو لەگەڵ پەرەسەندنی بەرهەمهێنان و دەرکەوتنی ،زیدە بەرهەم، بەشێوەیەکی بەردەوام پیویستیەک بۆ خاوەنداریتی گشتی و کاری بەکۆمەڵ و ئابووری کۆمۆنەیی نەما، بگرە پەیوەندی یەکانی بەرهەمهێنانی کۆمۆنەیی گەیشتە قۆناغی قەیران تەنگژە بوو بەدۆخە تازەکان و دەرکەوتنی خاوەنداریتی تایبەتی کرد بەمەسەلەیەکی پێویست و بابەتی و حەتمی، بەم شێوەش پەرینەوە بۆ شێوازی بەرهەم هێنانی کۆیلایەتی

قۆناغی کۆیلایەتی

دەگەڵ دەرکەوتنی خاوەنداریتی تایبەتی. گواستەوە بۆ پێکهێنانی کۆمەڵگەی کۆیلایەتی کەدەبێ سەرەتای دابەش بوونی کۆمەڵگەن بەسەر چینەکان و ناکۆکی چینایەتی و چەوسانەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە، دەستی پێ کرد و مێژووش تا چەرخی هاوچەرخمان مێژووی ململانێی چینایەتی یە.

هێزەکانی بەرهەم هێنان لەقۆناغی کۆیلایەتی دا کەسەرەتای سەرهەڵدانی شارستانیەتەکان و ئەو دەولەتانە بوون کەهەندێکیان لەکوردستان دا (کەگەلەکەی یەکێکە لە کۆنترین کەلە زیندووەکانی ئاسیا و جیهان) دروست بوون. لەو ماوەیەدا هێزەکانی بەرهەم هێنان زۆر پەرەیان سەند. ئەویش لەبەر سروشتی لەباری کوردستان و ئاببووری گونجاو و بوونی هەردوو رووباری دیجلە و فورات و کۆنترۆل کردنی رێگای بازرگانی لەکۆن دا.

پێکهاتنی دەولەتە کۆیلاتی یەکان لەشوێنە جیاجیاکانی دونیا بەدوو شێوە بووە

١- لەرێگای پێکهاتنی دەولەتی شاری و ئینجا یەکگرتنی هەندێك لەدەولەتەکان- شارەکان هەر وەك لەولاتی نێوان دوو زێ و گریك دا.

٢- لەرێگای یەککرتنی هەندێك لەهۆزەکان، وەکو لەهندستان و کوردستان دا.

گەلێك دەولەت لەکوردستان پێك هاتن لەوانەش

١- گۆتی: لەسەرەتای هەزارەی سێیەمی پ. ز رماوەیەکی درێژ بەردەوام بوو و نزیکەی ١٢٥ ساڵ وڵاتی ئەکەد سۆمەری کۆنترۆل کرد بوو. کۆنترۆل کردنی ئەکەد لەماوەی

(٢٢٢٠- ٢١٥٠- پ. ز) چڕ ببوەوەو پایتەختی دەوڵەتی گۆتی (ئارابخا) واتا کەرکوکی ئێستا بوو.

٢- لولو: دەوڵەتێکی بچووک بوو لەعیلام کۆببووەوەو (ساڵی ٢٥٠٠ دامەزراو تا ١٤٠٠ ی پ.ز درێژەی هەبوو) (٧)

٣- کاشی (کاسی): لەهەزارەی دووەمی پێش زاین لەزۆر ناوچەی کوردستان کردبووەوەو بەتایبەتی لورستان و کرمنشان و بەیارمەتی (گۆتی) و (لولو) دەسەڵاتی بەسەر (بابل)یش راکەیشت و (لەسەدەی ١٨ای پ.ز) فەرمانڕەوایی یان کردو ئاکامی ئەوەش گۆرینەوەی کارتێکردنی شارستانی بوو (٨)

٤- میتان: لەهەزارەی دووەمی پ.ز هەبووەو بوو بەئیمپراتۆریەتێکی گەورەی (ئیمپراتۆریەتی- میتانی- هۆری) زۆر کانزای بەکارهێنا. لەواتەش زێرو شارستانیەت تێیدا گەشەی کرد بوورو هونەریش لەگەڵیدا گەشەی کرد و بەتایبەت هونەری نەخش و نیگارو تۆرو بیناسازی ئایینی گەورەو کارتێکردنی زۆری بەسەر کریک و میسرەوە هەبوو (٩).

٥- نۆزارتۆ: لەدەوروبەری دەریاچەی وان لەکۆتایی هەزارەی دووەمی پ. ز هەبووەو لەپاشماوەکانی میتانیەکانەو لەماوەی (کۆتایی سەدەی نۆیەم تاوەکو سەدەی هەشتەمی پ.ز. نۆزارتو گەورەترین ناوەندی دەرهێنانی ئاسن و فلزات بووە لەجیهاندا) (١٠)

٦- سۆباری: وەکو هۆزە گەلێکی کشتوکاڵ ئاژەلداری بوون و چەندین دەوڵەتی بچوکیان پێکهینا ئەو دەوڵەتانەش توانیان سەربەخۆیی خۆیان لەکاتی ململانێ لەگەڵ ئاشووردا. بپارێزن.

٧- میدیا: گەورەترین ئیمپراتۆریەتە کەلەکوردستان پێک هاتووەو بەخاڵی گۆڕانکاری پێکهاتنی گەلی کورد دادەنرێ و کوردستانی بەسیماکانی خۆی ڕەنگین کرد. لەسەرەتادا میدیا لەیەکگرتنەوەی هۆزە گەلێکی ئاری لەسەدەی نۆی پ.ز پێك هات (١١) ئەم دەوڵەتە گەلێك سەرکەوتنی گەورەی بەدەست هێناو لەگەڵ خۆشیدا هەندێك لەگەلانی ناوچەکەی ڕزگار کرد بۆیەش ئەو گەلانە تا ئێستاش لەگەڵ گەلی کوردستان ئاهەنگی نەورۆز دەگێڕن میدیا لەدوو بەش پێکهاتبوو میدیای بچووك کەکەوتبووە ڕۆژهەلاتی دەریاچەی قەزوینەوەو میدیای مەزن کەکوردستانی ئێستاو هەرێمی فارس دەگرێتەوە.

میدیەکان ئەکباتان (همدان)یان کرد بەپایتەختی خۆیان و بەهەموو ئاراستەکاندا پەرش و بڵاوبوون ... بەئاشتیانە ئۆرارتۆیان کۆنترۆل کردو لەگەڵ دەوڵەتی (لیدیا)ش پەیوەندییەکی چاکیان بەست و هەروەها لەگەڵ (بابل) هاوپەیمانێتیەکیان دژ بەئاشوور بەست و لەساڵی ٦١٥ی پ.ز کەرکوکیان دەستگیر کرد و لەساڵی ٦١٢ی پ.ز (ئەینەوا)ی پایتەختی ئاشورییەکانیش. کارکردنی هاوبەشی کۆیلەو جوتیارە ئازادەکان لەزۆربەی کاروبارە کشتوکاڵ و کانزایی و بینا سازییەکاندا. بنچینەی بنیاتنانی تەلاری شارستانیەتێکی گەورە بوو و هەروەها بنچینەی پێشکەوتنی هونەر بوو. ئەوە بوو ئیمپراتۆریەتی میدیای گەورە شوێنەواری ئاست بەرزیان لەبوارە جیاجیاکانی هونەر بەجێهێشت و لەوانەش کۆنترین ئەو نموونانەی کەدۆزراونەتەوە دەگەڕێتەوە بۆ ماوەی نێوان سەدەی نۆیەم پ.ز و لەپۆلین کردنە شوێنەوارییەکاندا بە (برۆنزیاتی

هەواڵنامەی کتێب

لورستان) (١٢) ناسراوە .
بەڕووخانی میدیا لەساڵ (٥٥٠)ی پ. ز پێکهاتەی سیاسی پاشەکشەی کرد و گەل کوردستان بۆ پاراستنی بوونی خۆی وەك گەل و کەلتوور و بۆ بەرەنگاربوونەوەی دەسەڵاتی ئەخمینی، پەنای بردە بەرچیا . ئینجا کوردستان وەکو شانۆی ململانێی گەورە بەردەوام بوو. ئەوەبوو کاردۆخی یەکان لەگەڵ سوپای دەهەزارە هەر وەکو گەزینفۆن باسی دەکات لێکیان داو دەسەڵاتی بێگانەی فارس و گریك و ئەرمەنەکان بەدوای یەکدا هاتن تا دەسەڵاتی عەرەبی ئیسلامی لەسەدەی حەوتەمی زاینیدا ، هەندێك نیشانە لەمەڕ دەرکەوتنی هەندێك دەوڵەتی- شاری، هەیە هەر وەکو ئامێدی لەپێش دەسەڵاتی عەرەبی- ئیسلامی، کوردستان بەسیما گەلێکی تایبەتی جیا دەکرایەوە. لەوانە مانەوەی پاشماوەی کلاتۆنەیی . رۆڵ گرنگی ئاژەڵداری لەئابووری یەکەی، هاوکات لەگەڵ گەشەی کشتوکاڵ گەرۆڵێکی سەرەکی بینی بەتایبەت بەبەکارهێنانی ئامێرە ئاسنینەکان، هەر ئەمەشە کەهاتنداتی کاری کشتوکاڵیمان لەڕاسپاردە زەردەشتی یەکاندا بۆ شی دەکاتەوە، ئەو ڕاسپاردانەی کەبانگەشەی بوونی سێ کاری خێرخوازی دەکات کەکێڵانی زەوی و چاندنی دارو منداڵ بوونە (١٣) و هەروەها (پێویستە مرۆڤ هەر هیچ نەبێ لەژیانیدا دارێك بڕوێنێ) (١٤) کارتێکردنی زەردەشتی ی بەتەنیا لەکوردستاندا قەتیس نەبوو، بەڵکو ڕەنگدانەوەی لەئێران و ناوچە نزیکەکانیش هەبووەو ئەو کارتێکردنە بەسەر جوولەکەو مەسیحی و موسڵمانەکان و ئەوانیدیش هەر مایەوە (١٥) لەڕووی فەلسەفیشەوە خودی جیهان گۆڕەپانی دووانەی جووت جەمسەری خێرو شەڕەو تەنکید لەسەر ئەوە دەکاتەوە کەلە دوماهیدا خێر هەر دەبێ سەرکەوێ .

هەواڵنامەی کتێب

قۆناغی دەرەبەگایەتی :

لەگەڵ تێکچوونی یاسای هاوسەنگیی و چوونیەکی لە نێوان
پەیوەندییەکانی بەرهەم هێنان و هێزەکانی بەرهەم هێنان کە
هەر چۆنێك بێ کەیشتبووە ئاستێکی پێشکەوتوو. لەگەڵ ئەو
تێکچوونەدا. ناکۆکی لە نێوانیان دروست بوو و رژێمی
کۆیلایەتی کەوتە ناو قەیرانێکی جیدیی و تووشی ناکۆکییەکی
زۆر بوو لە پێشەکی ئەو قەیرانەشدا پتر بوونی
چەوساندنەوەی کۆیلەکان وخەبات و شۆڕشی ئەوان. وئەمەش
دۆخی لەدایك بوونی (کۆلۆنات)ی لە مندالدانی کۆیلایەتی
رەخساند. ئینجا دەرکەوتنی (کۆیلەی زەویش) وەکو
سەرەتای پەرینەوە بۆ دەرەبەگایەتی. ئاوەهاش لە مندالدانی
رژێمی کۆیلایەتیدا. رژێمی دەرەبەگایەتی هاتە بوون.
بنچینەی پەیوەندییە دەرەبەگایەتییەکان بە پلەی یەکە
لەسەر مولکداریتی زەوی وزار لە لایەن دەرەبەگەکانەوە
چێ بووە. هەروەها لە سەر ئامرازێکی دیکەی بەرهەم هێنان
پابەند بوونی جوتیاران بە زەوی و دەرەبەگەکانەوە
دەرەبەگەکان جوتیاران دەچەوسێننەوە و دەست بەسەر زێدە
بەرهەمیان دا دەگرن ع بەشێوەیەکی شەمەکی یان ئەختینی
هەروەها لە رێگەی زێدەکار کردن بە جوتیار لە کێلگەکان و
ماوەیەکی دیاری کراودا.
کوردستان دەگەل دەوروبەری سەرەتای دەسەلاتی عەرە
ئیسلامی لە سەدەی حەوتەمی زاینیدا گواسترایەوە
قۆناغی دەرەبەگایەتی. ئەوە بوو زۆر جار زەوی و زارەک
لەلایەن خەلیفە یان ئەو رایەرە سەربازی ولایەنگرو دەس
رۆیشتوانەی کە لە جێگای ئەو بوون. بەمەرجێك کە پالپش
دەولەت بکەن و بەشێك لە بەرهەمەکەی بدەنە (بیت الما

هەواڵنامەی کتێب

بەشێوەی «حیازة» دابەش دەکرانەوە. بەتایبەت لە قۆناغی خەلافەتی عەباسی کە تێیدا زەوی بە موڵکی دەوڵەت دەمایەوە، بەڵام دواجار کرا بە موڵکی دەرەبەگەکان. بۆیەش بە میرات بۆ نەوەکانی داهاتوویان بەجێ دەهێشت لە کوردستاندا. دەرەبەگایەتی کۆچەری لە پاڵ دەرەبەگایەتی کشتوکاڵ، هەبووەو ئەو شێوە دەرەبەگایەتیەش لەسەر بەخێوکردن و موڵکداریێتی ژمارەیەکی زۆری مەڕو ماڵات وەستا بوو. بۆیەش دەسەلاتێکی ئابووری دەدا بە خاوەنەکەی کە لەگەڵ دەسەلاتی سیاسی و سەربازی ئاوێتە ببوو و دەرەبەگایەتی کۆچەری تاوەکو سەرەتای ئەم سەدەیە بەردەوام بوو. ئەوە بوو خێڵە کۆچەرەکان هێدی هێدی دەستیان بە جێگیر بوون کردو بەشێوەیەکی سەرەکی بەرەو کشتوکاڵ رۆشتن.

ویڕای ئەوەی کە کوردستان گۆڕەپانی ململانێ بووە چ لە نێوان وڵاتانی دراوسێ یان لە نێوان دەرەبەگی کورد و دەرەبەگی بێگانە یان لەنێوان خودی دەرەبەگەکانی کوردستاندا. لەگەڵ ئەوەشدا خۆبەڕێوەبردن لە زۆربەی قۆناغەکانی داگیرکردن و دەسەلاتی بێگانەدا هەرمابوو. ئەوە بوو هەر سەرۆک هۆزێك سوپایەکی تایبەت بە خۆی هەبوو وهەر تیرەیەك ئابووری تایبەت بە خۆی هەبووە لە سەرەتای قۆناغی پێگەیشتنی دەرەبەگایەتی بەرخودان لە کوردستان بەردەوام بوو بە تایبەتی لە سەدەی نۆیەم و دەیەم.

ئەوە بوو ئیمارات و دەوڵەتی کوردی دروست بوون ئەو دەوڵەتانەش تێیاندا هەبوون کە میرەکانی وەکو (پادشا) بوون و ئالای سەربەخۆیان هەڵکردبوو وەکو دەوڵەتی ...ۆستکی بە پلەی یەکەم وهەروەها دەوڵەتی حەسنوی و لوڕی

گەورەو لوڕی بچووك‌و هەندێکی دیکەشیان میرەدایان وەکو فەرمانڕەوای گەورە بوون کە جاری وسەربەخۆیی، یان ئەدا بوو. بەڵام پارەیان بەناوی خۆیانەوە لەسکەدابوو ومزگەوتەکانیش ستایشی ئەو میرانەیان دەکرد (١٦)و هەندێك لەو ئەمارەتانە تاوەکو سەدەی رابردوو بەردەوام بوون

دەوڵەتی دۆستکی دەستی بەسەر ناوچەیەکی زۆردا گرت کە نزیکەی نیوەی رووبەری کوردستان دەبوو و ئەم دەسەڵاتەش لە سەدەی دەیەمەوە تاوەکو سەدەی دوانزە بەردەوام بوو وکەلێك کاری بیناسازی ئەنجامدا لەوانە بیناکردنی حەوت پرد لەسەر لقی روباری دیجلە هەروەها بازرگانی گەشەی کرد و سوپایەکی گەورە دروست کراو هەر بەراستیش لەگەڵ دەوڵەتە کوردی یەکانی تریش، هەوڵێکی جیدی بوو بەرەو پێکهاتەیەکی نیشتمانی لە رووی سیاسی‌و ئابووری‌و رۆشنبیری‌یەوە. ئەم دەوڵەتە لە ماوەیەکدا بووە کە سێ دەوڵەتی ئیسلامی گەورە لە ئارادا بووە کە بەپێی ریز بەستتی (مێژوویی) یان مەغۆل‌و عوسمانی وسەفەوی بوون هەر بۆیەش شەرەفخانی بەدلیسی راستی دەکرد کە وتی (کوردستان نیشتمانمە، نابێ لە لایەن هیچ کە سێکەوە داگیر بکرێ وملکەچی کەسیش نابێ).

دەرەبەگایەتی لە کوردستان وەکو سیستمێکی ئابووری - کۆمەلایەتی بەسیما گەلێکی تایبەتی ناسرابوو. لەوانەش

١- تێکەڵ بوونی هۆزگەرێتی بەدەرەبەگایەتی. چونکە سەرۆکی هۆزەکە (شێخ، ئاغا، بەگ) خاوەنی زەوی‌و زارەکان بوو لە پاڵ خاوەنداریتی هەندێك لە دەوڵەمەندانی شارەکان‌و پیاو ماقوڵانی‌و خاوەنداریتی دائیرەکانی وەقف‌و تەکی‌یەکان

هەواڵنامەی کتێب

٢ ـ ئیمتیازاتی سەربازیو ئاینیو سیاسی ڕۆڵێکی گرنگیان بینی لە خاوەندارێتیدا.

٣ ـ پتربوونی ڕۆڵی ئافرەت لە پرۆسە کشتوکاڵیەکاندا وەک دروێنەکردن.. هتد.

٤ ـ جوتیاران بە تەنیا بەوەوە پەیوەست نەبوون کە بەشێک لە بەرهەمەکەیان بدەنە دەرەبەگەکە. بەڵکو ئەرکی سەرشانیان بوو کەداکۆکیشی لێبکەنو داکۆکی لەبەرژەوەندییە ئابووریو سیاسیو کۆمەڵایەتییەکانی ئەو دەرەبەگانە بکەن.

لە ڕووی سیاسییەوە دەشێ دەرەبەگایەتی لە کوردستاندا بکرێتە دوو بەشەوە:

١ ـ دەرەبەگێکی سەربەخۆ کە بەرامبەر بە بێگانە داکۆکی لەبەرژەوەندییەکانی خۆی دەکرد.

٢ ـ دەرەبەگێکی نۆکەر کە بەرژەوەندییەکانی وابەستەی بەرژەوەندییەکانی بێگانە بوو. بەتایبەت پاش دابەش کردنی کوردستان لە دەرئەنجامی شەڕی چالدێران لە ساڵ ١٥١٤ لە نێوان دەوڵەتی عوسمانیو سەفەویدا، ئەو شەڕەی کە ئاکامەکانی بەرێکەوتنی زەهاو لە ساڵ ١٦٣٩ تەئکیدی لێکرایەوە، ئەوە بوو پاش ناپاکی ئدریسی بەدلیسیو هاوکاری کردنی لەگەڵ عوسمانییەکاندا، شێوەکانی ناپاکیو نۆکەرایەتی دەرەبەگایەتیو پاشماوەکانی وەکو میلیشیایەکی ناوخۆیی بۆ بێگانە بەردەوام بوو. وەکو فورسانی حەمیدی لە سەدەی ڕابردووو جاش لە ماوەی دەیەکانی ئەم دواییە لە کوردستانی باشوور وبەکرێگیراوان لە «پاسەوانانی گوند» لە ئێستای کوردستانی باکوردا.

قۆناغی سەرمایەداری

ململانێ لەنێوان جوتیاران و دەرەبەگەکان بەردەوام بوو و ئەمەش ڕەنگدانەوەی بەسەر سەرهەڵدانی شایەنی و فیکری یەکاندا بەجێهێشت. مرۆڤ بەدرێژایی چەندین سەدە لەئەنجامی سەربوونێکدا دەژیا. بەڵام پێشکەوتنی بەپلەی ئابووری و پتربوونی ئامێرەکانی بەرهەمهێنان و لەوێشەوە دۆزراوە جوگرافی یەکان لەلایەن ئەوروپاوە ئەمانە هەموو بوونە هۆی پێشکەوتنی هێزەکانی بەرهەمهێنان بەئاستێک کە پەیوەندی یە دەرەبەگایەتی یە کۆنەکانی بەرهەمهێنان کەوتنە تەنگەژەیی لەگەڵ کۆکردنەوەی خاوەن پیشەکان لەفابریکەی گەورەدا لەلایەن بازرگانەکانەوە. قۆناغی (مانیفاکتورە)، وەکو بەرایی یەک بۆ دەرکەوتنی سەرمایەداری دەستی پێکرد و ئینجاش پەرەیسەند و ئەوەی کۆمەڵگای سەرمایەداری کەلەسەر بەرقەرار بوونی پەیوەندی یەکانی سەرمایەداری چێ بووە. ئەم فابریکانە پێویستیان بەشکاندنی کۆت و بەندی جوتیاران و ئازادکردنی پەیوەندیان بەزەوی یەوە هەبووە و ئەوەشیان هەنگاو بەهەنگاو وێنەی جیاجیای سەرمایەداری دەردەکەوێ: مارکانتیلیزم، بازرگانێتی، فیزوکراتیزم، سروشتی یەکان، و ئینجاش کلاسیزم کەدەربڕی ئەم سەرمایەداری یەی ئێستایە و لەسەر کێ بڕکێی ئازاد ڕابووە و لەدوو سەدەی ڕابردوو لە ئەوروپا دەستی بەدەرکەوتن کردووە.

کوردستان بەدواکەوتوویی مابووەوە. چونکە داگیرکردن و دابەشکردن دوو فاکتەری بنچینەیی بوون لە تەگەرە خستنەوەی گەشەی کۆمەڵایەتی و ئابووری دا. لەگەڵ ئەوەشدا پیشەو بەرهەمی پیشەیی لەهەندێ سیستەم

هەواڵنامەی کتێب

ئابووری دەرەبەگایەتی‌دا گەشەی سەندو گەلێك شاری نوێ وەكو بازاڕێك بۆ ئاڵوگۆڕكردنی شمەكەكان ، پێكهاتن و چەوساندنەوەی چینایەتی جوتیاران لەلایەن دەرەبەگەكانەوە توندتر بوو. ئەمەش فاكتەرێكی كاریگەر بوو لەقووڵكردنەوەی ئاكۆكی یە ناوخۆیی یەكان لە زۆر ناوچەی كوردستان و دەركەوتنی گەلێك ئاكۆكی تر . هەروەها بازرگانی ناوخۆ بۆ ئاستێكی پێشكەوتوو پەرەی سەند . بەڵكو گەواهی وا هەیە كە ئاماژە بەگەیشتنی كوردستان بە قۆناغی مانیفاكتۆرە بەكارتێكردنی فاكتەرە ناوخۆیی یەكان. دەكات .

هەر بەو پێیەش كوردستان یەكێك لەو وڵاتە دەگمەنانەیە كە گەیشتۆتە ئەم قۆناغە لەرۆژهەڵاتدا. بەڵام ئەم گەشەسەندنە بەردەوام نەبوو بە هۆی فاكتەرە دەرەكی یەكان و بەپلەی یەكەم دەسەڵاتی بێگانەی عوسمانی و سەفەوی یەكان ع دەسەڵاتێكی گشتی یان بەشێكی بەرفراوان لە كوردستان و هەروەها بەهۆی فاكتەری ناوخۆیی ئاینی و ئابووری و بەتایبەت نەبوونی بازاڕێكی گونجاو.

هەر لەم ماوەیەدا بوو بەتایبەتی كەشمەكە سەرمایەداری یەكان و ئینجاش سەرمایەداری لە ئەورووپاوە بۆ كوردستان هێنران و ڕۆڵی بازرگانی دەرەكیش پەرەی سەندو كارتێكردنیشی لەسەر چۆنیەتی دەركەوتنی سەرمایەداری هەبووە:

١- بازاری ناوخۆیی داگیركراو بەرهەمهێنانی پیشەیی نیمچە روخانێكی بەخۆرە بینی و پەرسەندنی تایبەتی راگیراو پەیوەندی یە سەرمایەداری یەكان لە كوردستاندا لەرێگەی فاكتەری دەرەكی یەوە بوو نەوەكو لەئەنجامی گەڵەكەبوونێكی ناوخۆیی سەرمایە.

٢- وێڕای هاتنەکایەی پەیوەندی یە سەرمایەداری یەکا
دەرکەوتنی بەرهەمهێنانی شمەکی کە زوربەی ئەو شمەکانە
هی بیانی ی بوون بەلام کوردستان شێوازەکا
بەرهەمهێنان و سیستەمە کومەلایەتی یە جورب جۆرەک
لەپاشماوەکانی کومونەی سەرەتایی و دەرەبەگایەتی، پارا
ئەمەو لەگەل مانەوەی بەرهەمهێنانی شمەکی یان پیشە
بچووک لەهەندێک ناوچەدا و ئابووری سروشتی داخ
لەهەندێک ناوچەی تر کەتییدا هەموو گوندێک (هەند
جاریش خێزانێک) یەکەیەکی ئابووری سەربەخو و خۆبژێو
دینێ

پاشماوەکانی دەرەبەگایەتی بەتەنیا لەمانەوەی هەندێ
زەوی وزار بە دەست دەرەبەگەکانی و بڕ بەش مانەو
جوتیاران و وابەستە بوونی ئابووری و کومەلایەتی و بە
تەنانەت کەسایەتیان بەرێوە نەبووە، هەروەها بەتە
لەلایەنە فیکری و ئایدیولوژی یەکاندا، بەرجەستە نەبووە
لکو لەنزمی ئاست و دواکەوتوویی هۆیەکانی بەرە
هێنانیشدا بەرجەستە بووە، جگە لەوەی کە هەندێک جار
بەکاری دەستی بەستووە و تەکنیکی کەمتر بەکارهێنار
ئاوەهاش خەباتی لەدژی دەرەبەگایەتی پەیوەست دەکر
بەخەباتی نیشتمانی چونکە لەرووی بابەتی یەوە بەشێک لەء
بۆیەش

ڕێکخراوەکەمان تەئکید لەسەر ئەوە دەکاتەوە کەقوناء
رزگاری نیشتمانی لەناوەرۆکدا گوزارشت لەقوناغی شۆرش
دیموکراتی بورژوازی دەکات و مەبەستێکی کە دوو ئەرک
بنچینەیی جی بەجی بکات کە ئەمانەن

أ ـ ئەرکی نیشتمانی کە خۆی لە رامالینی دەسەلاتی بیگانەو داگیرکەران دەبینیتەوە بە هەموو دیاردە (سیاسی و سەربازی و ئابووری و رۆشنبیری ... هتد) کانی یەوە.

ب ـ ئەرکی دیموکراتی کە بریتی یە لە نەهێشتنی پاشماوەی بونیادی دەرەبەگایەتی و عەشیرەتگەرێتی، کە رێگرن لە بەردەم گەشەسەندنی کۆمەلگەی کوردستان) (١٧)

سەرمایەداری لەکوردستان دا، سیمای تایبەتی خۆی هەیە کە گرنگترینیان بە کورتی، ئەمانەن:

١ ـ سەرمایەداری لەدەرەوەرا هێنرایە کوردستانەوە، هەر بۆیەش کرێکارو بەر پێ یەش چینی کرێکار، پێش لەدایک بوونی چینی بورژوا لەکوردستان دا پەیدا بوو.

٢ ـ سەرمایەداری بیانی لەسەرەتادا لەهەردوو کەرتی گواستنەوەو بازرگانی دا چڕ بووەو ئینجاش تیکرای بوارە ئابووری یەکانی دیکەی کۆنترۆل کرد.

٣ ـ ململانێ لە نیوان دەولەتە ئیمپریالیستەکان، فاکتەری سەرەکی و کاریگەر بوو لەسەر نوێ دابەشینەوەی کوردستان لەپاش جەنگی جیهانی یەکەم.

٤ ـ بورژوای ناوخۆ یان بازرگانی یە یان مشە خۆرەو بورژوایەکی پیشەسازی یان بەرهەم هێنانی یە.

٥ ـ پێکهاتەی ئابووری کوردستان جۆرە پێکهاتەیەکی دوو سەرە چیا لەگەڵ دواکەوتنی هێزەکانی بەرهەم هێنان و نەبوونی پیشەسازی یەک لەبواری گۆرەداودا لەگەڵ ئەوەشدا پیشەسازی یەکی پێشکەوتوو لەبواری دەرهێنان دا. دەبینین لە خاوەنەکانیان یان دەولەتە داگیرکەرەکانی کوردستانن یان کۆمپانیا سەرمایەداری یەکانن. واتا پەرەسەندنیکی یەک لایەنە هەیە.

٦ـ کشتوکاڵ وەکو کەرتێکی گرنگی ئابووری کوردستان مایەوە لەگەڵ مانەوەی دواکەوتنە لەشێوازو هۆیەکانی بەرهەمهێنان دا.

٧ـ چەوساندنەوەی ئابووری لەسەر کوردستان لەلایەن داگیرکەرانەوە توندتر دەکرێت و بەتایبەت سەبارەت بە دەرامەتە سروشتی یەکان.

ململانێی گەلی کوردستان لەپێناوی ئازادی و سەربەخۆیی یەکگرتنەوەی هەر بەردەوامەو پەیوەست بوونی ئەوەش بەدەرکەوتنی هوشیاری نیشتمانی و نەتەوەیی و ئاشاردرێتەوە. ئەو ململانێ یەش زیاتر چوارچێوەیەکی بابەتی بەخۆوە دەگرێ لەسایەی زاڵ بوونی پەیوەندی یە سەرمایەداری یەکان داو کارگەران و کرێکاران ڕۆڵێکی بەرچاوتر دەبینن لەم بوارەداو ئەمەش زەمینەی لەدایک بوونی بزاڤێکی ڕزگاری خوازی نیشتمانی هاوچەرخ خۆش دەکەن کە ئەو بزاڤەش ستراتیژێکی کوردستانی سەربەخۆ گشتگ [illegible] وون بگرێتە بەر.

هەواڵنامەی کتێب

سەرچاوەکان

1. Gordon childe – what happened in history – Penguin books – 1972 Great Britain P58.

٢ ـ آفاق عربية ـ مجلة ـ العدد ٥ مايس ١٩٨٩ ـ ومضروة العراقية اقدم قرية في العالم ـ ترجمة واعداد عدنان المبارك ارشو ص ٢٠.

٣ ـ ارنولد توينبي ـ تاريخ الحضارة ـ ترجمة دكتر يعقوب الثمد ـ ١٩٦٦ ص ١٩

٤ ـ علاء الدين سجادي ـ میژووی ئەدەبی کوردی ـ ١٩٥٢ ـ چاپخانەی معارف ـ ص ١٧ .
٥ ـ علاء الدين سجادي ـ میژووی .... ص ١٧ .
٦ ـ ارنولد توينبي ـ تاريخ .... ص ١٠٢ .
٧ ـ الجبهة الكردستانية ـ جريدة ـ العدد ٢ آذار / ١٩٩٠ .
٨ ـ گەل ـ رۆژنامە ـ دلاور جميل ـ مساهمة في دراسة الحضارة الكردية القديمة العددان ٣٥ ، ٣٧ .
٩ ـ الاقتصاد السياسي ـ مجموعة من الكتاب السوفيت ـ نقله عن الروسية الدكتور بدرالدين السباعي ـ بيروت ـ ١٩٧٢ ـ ص ١٢٤ .
١٠ ـ ف . بنەسەسەرف ـ دەربارەی شێوەی ئاسیای بەرهەمهێنیانی لە کوردستان ـ لە بلاوکراوەکانی دەزگای ناوەندی رۆشنبیری کۆمەڵە ـ ص ٣٢ .
١١ ـ احسان نوری ـ میژووی رەگوڕەچەڵەی کورد ـ وەرگێرانی حەمەکریم عارف ـ ص ٢٢٢.
١٢ ـ گەل ـ رۆژنامە .... العدد ٣٧ .
١٣ ـ ارنولد توينبي ـ تاريخ .... ص ٢٤١ .
١٤ ـ د . محمود ـ محاضرات في الاحصاء السكاني ـ المعهد العربي للتدريب والبحوث الاحصائية ـ بغداد ـ ١٩٨١ بالرونيو
١٥ ـ علاء الدين سجادي ـ میژووی ... ص ٥٧٧ .
١٦ ـ الشرفنامه في تاريخ الدول والامارات الكردية ـ شرفخان البدليسي ـ نقله الى العربية وعلق عليه جميل بندي روژبياني ـ بغداد ـ ١٩٥٣ .
* (١٧) بیروباوەڕە بنەڕەتی یەکانی ڕێکخراوی تێکۆشانی رەنجدەران/١٩٩١

هەواڵنامەی کتێب

وانەیەک ■ تێکۆشان ■ یەکگرتنەوە

لە بڵاوکراوەکانی ڕێکخراوی خوێندکاران و لاوانی شۆڕشگێڕی کوردستان

تەمموزی ١٩٩٤